

Q&A GOO kennisspecial 'Duurzaam verpachten van gronden'

donderdag 4 november 2021, online, 10 – 12 uur

Contactpersonen:

Annelies de Graaf – annelies.degraaf@buro38.nl

Presentaties:

Provincie Noord-Brabant - Andrea van Schaik-Almasi

Provincie Gelderland – Leon Claassen

Staatsbosbeheer – Hans Jolink

Vragen en antwoorden

Ik heb één prangende vraag alvast. Vanuit de provincie heb ik begrepen dat er 17 miljard is te verdelen over Nederlandse provincies om gronden op te kopen. In onze gemeente verwachten we misschien wel meer dan 100 stoppende boeren. Hoe zorgen we er voor dat die gronden die daar vrij komen, niet naar verdere vergrootschaliging gaan, maar juist door de overheid (dus via de provincie vanuit die €17 miljard) voor duurzame doeleinden opgekocht worden?

Reactie Hans, Staatsbosbeheer

Op zich is het niet erg dat vrijkomende gronden naar andere bedrijven gaan, dat heet dan schaalvergroting, als die schaalvergroting maar leidt tot extensivering dan is dit prima. Het doel is dat de emissies per saldo afnemen extensivering kan daarbij helpen.

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

Binnen programma Natuur (landelijk) komen er inderdaad gelden vrij. Deze zijn bestemd voor extensivering van het grondgebruik. Ook is er de uitkoopregeling stikstof. Provincie Brabant stelt zich ook de vraag of de gronden niet opgekocht kunnen worden. Dit vraagt nog verdere uitwerking en besluitvorming.

Dennis Wolsink (rentmeester en akkerbouwer) reageert op de presentatie van Andrea:

'Een goede presentatie, maar daarin lijkt het of 'gewone' boeren per definitie niet duurzaam zijn. Het hoeft niet zo te zijn dat een gangbaar bedrijf enorm vervuilend is.

Ook tussen de gangbare bedrijven zitten grote verschillen.'

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

Eens, daarom mag iedereen meedoen bij de bieding. Maar als je aantoonbaar bijdraagt aan de doelen, dan houdt de provincie daar rekening mee bij de toewijzing van de pachtgronden. Hoe zorg je ervoor dat de grond in goede staat blijft? Juist bij natuurinclusieve ondernemers is er veel aandacht voor de vitaliteit van de bodem. Dan vindt provincie Noord-Brabant het terecht om daar voordelen tegenover te zetten. Een langere pachttermijn is belangrijk voor boeren om een lange termijn planning voor hun bedrijf te kunnen maken. Er is ook wederkerigheid in de aanpak: wat kunnen de boeren doen om bij te dragen aan de maatschappelijke doelen, wat kan de overheid doen voor de boeren?

Welk effect heeft dit beleid op de pachtprijs?

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

Dat is lastig om te zeggen, omdat we sterk wisselende grondposities hebben. Het is lastig om het rekensommetje te maken en te vergelijken. Nu werken we met openbare aanbesteding. De indruk is dat het weinig effect heeft op de pachtprijs. Belangrijk is dat de provincie, anders dan bedrijven, niet in het leven is geroepen om zoveel mogelijk winst te maken. We zijn er als provincie om maatschappelijke doelen te realiseren. Onze conclusie is dat het een kosteneffectieve aanpak is om maatschappelijke doelen te bereiken. Omdat in het Brabantse systeem naar de bedrijfsvoering van het hele agrarische bedrijf wordt gekeken, heeft deze aanpak ook uitstraling heeft naar gronden buiten de gronden die de overheden in Noord-Brabant uitgeven.

Mooi systeem. Hoe hebben jullie het opgelost qua staatssteun? Is het staatssteun als je minder pachtgelden ontvangt door het verbinden van duurzaamheidseisen aan de gronduitgifte?

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

De manier van gronduitgifte van de provincie NB is staatssteun proof. Ook het systeem waarbij je korting geeft op een vaste pachtprijs voor het nemen van duurzaamheidsmaatregelen kan staatssteun proof (rentmeesterkantoren kunnen de waardedaling aangeven ten opzichte van maatregelen).

Er zijn landgoedeigenaren die zeggen 'we hebben kosten aan ons landgoed, dus we kunnen geen beperkingen aan de pacht stellen'. Hoe gaat provincie Noord-Brabant hiermee om?

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

In Noord-Brabant is veel land van landgoederen in reguliere pacht. Dat geeft weinig vrijheid om samen met bestaande pachters extra maatregelen te vragen. Toch zijn er mogelijkheden. Zo wordt er samen met de landgoedeigenaren gekeken naar reguliere pachters die geen bedrijf meer hebben en wat de mogelijkheden zijn als pachters hun pacht opzeggen. Dat biedt kansen. Hoe kun je deze bedrijven/pachters in de omgeving mee krijgen?

Hoe vangen de overheden de mindere inkomsten op vanwege kwalitatieve voorwaarden in de pacht?

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

Met dit systeem krijg je niet de enorm hoge pachtprizen die je in potentie kunt krijgen bij eenjarige uitgifte, en die alleen zijn op te brengen voor de boeren als zij de percelen gebruiken voor intensieve teelten als bollen en uien). Maar je kunt wel 'normale redelijke' pachtinkomsten behouden. Het voordeel is je hebt snel en zeker resultaat, dat zijn zaken die bestuurders benoemen als voordeel. Het beperkte verschil aan inkomsten kan je niet effectiever inzetten door bijvoorbeeld in te zetten op andere maatregelen die overheden kunnen inzetten om duurzame landbouw te bevorderen (bijvoorbeeld kennis- en informatieoverdracht, quick scans, coaches, subsidies, etc.). De agrariërs ondernemers waarderen in het systeem dat ze worden beloond voor inzet. Ze geven het signaal af dat dit veel belangrijker is dan kennisoverdracht, want ze weten zelf wel de wegen om kennis te verzamelen. Het is in Brabant heel positief ontvangen.

Eisen aan een pachtcontract (niet bemesten, geen kunstmest, geen gewasbescherming) mag toch alleen bij 1-jarig pachtcontracten? Bij langere contracten wordt dat niet goedgekeurd door de Grondkamer bij de toetsing van de contracten.

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

De meerjarige contracten van Brabant Water (geliberaliseerd) zijn wel goedgekeurd. Ook daarin staat: geen gewasbeschermingsmiddelen en geen kunstmest. Er zijn dus wel mogelijkheden.

Nagekomen reactie van Andrea: Op 11 november 2021 heeft de grondkamer de Provincie Noord-Brabant in het gelijk gesteld. Glyfosaat mag naast 1-jarige pachtcontracten nu ook worden verboden in meerjarige pachtcontracten.

Reactie van deelnemers via de chat

Dat geldt alleen voor de reguliere pacht, de grondkamer bepaalt niet de prijs en stelt geen voorwaarden bij erfpacht en geliberaliseerde pacht korter dan 6 jaar. Voor langer dan 6 jaar geldt wel weer een prijstoetsing. Ga als grondkamers, overheden en ondernemers met elkaar in gesprek. Er zijn mogelijkheden, maar accepteer ook dat niet alles kan.

Wordt in Noord-Brabant gekozen voor reguliere pachtuitgifte, of een termijn van minimaal 6 jaar geliberaliseerd?

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

Bij provincie Noord-Brabant hebben we nu 1-jarige pacht, maar gaan hopelijk volgend jaar over op meerjarige geliberaliseerde pacht (3-jarige pacht).

Wordt bijvoorbeeld inzaaien van akkerranden met kruidenmengsels als onderdeel van de pachtvoorwaarden door de pachter uitgevoerd, dan wel op de een of andere manier gefaciliteerd of ondersteund financieel door de Provincie?

Bij Staatsbosbeheer en in het Noord-Brabantse systeem voor duurzame gronduitgifte wordt niet op individuele maatregelen gestuurd, maar gelden eisen ten aanzien van de totale bedrijfsvoering (bij Staatsbosbeheer 'natuurinclusief', in Noord-Brabant het beschikken over een van de vooraf goedgekeurde private keurmerken).

In Brabant eisen best veel gemeenten bloemenranden, bijvoorbeeld 's-Hertogenbosch, Oirschot, Bernheze (met prachtig monitoringsprogramma) en Bergeijk. De voorbeelden staan ook op www.duurzamegronduitgifte.nl

Bij het systeem in Gelderland geldt ook dat niet op maatregelen wordt gestuurd; hier wordt alleen op de effecten van het gebruik op de bodemkwaliteit gestuurd. Wel is er al een standaard eis van akkerranden aanleggen op verpacht bouwland.

Zie voor dit onderwerp ook <https://www.duurzamegronduitgifte.nl/projecten/goed-beheer-akkerranden-draagt-bij-aan-biodiversiteit> (presentatie uit het leernetwerk DG over de juiste akkerrand).

Naar aanleiding van de aanpak van Provincie Gelderland: het is heel lastig om van jaar tot jaar een perceel op deze parameters te beoordelen. Bodemprocessen gaan langzaam, het duurt jaren om gehalten fosfaat, kalium of organische stof te laten dalen of stijgen door ander beheer. Ook de diepte van meting en waar je de monsters neemt heeft grote invloed.

Reactie Leon, provincie Gelderland

Binnen een perceel is er inderdaad veel variatie in bodemparameters. Dit wordt ondervangen door het bemonsteringsprotocol van Eurofins, dat rekening houdt met variatie binnen een perceel, voor te schrijven. Daarbij worden genoeg monsters genomen om een betrouwbaar inzicht in de bodemparameters te krijgen. Als je een perceel langer in bezit hebt, zie je trends.

Heeft de aanpak van Staatsbosbeheer gevolgen voor een onafhankelijke pachtbepaling door de Grondkamer? Is hier ervaring mee opgedaan?

Reactie Hans, Staatsbosbeheer

Voor wat betreft pachtbepaling bij contracten korter dan 6 jaar is er geen prijstoetsing.

Heel veel bedrijven hebben geen opvolger. Hier liggen kansen en mogelijkheden voor overheden. Maar ook: grote bedrijven worden groter. Zij zijn kapitaalkrachtiger om de kosten van verandering te dragen. Het gaat niet alleen maar om kleine boeren die hun aanpak willen wijzigen.

Reactie Hans, Staatsbosbeheer

Mijn ervaring is ook dat grote bedrijven richting natuurinclusieve landbouw willen ontwikkelen. Een deel van de boeren die meedoen met het natuurinclusieve pachtmodel van Staatsbosbeheer heeft dan ook grote bedrijven. Met het inzetten van gronden van Staatsbosbeheer voor natuurinclusieve landbouw kan een boer de transitie in gang zetten.

De aanpak van Staatsbosbeheer is relevant voor de overgangsgebieden van natuur naar landbouw, de randzones en inliggende percelen. Mogelijk dat speciaal voor deze situaties gekozen kan worden voor kwalitatief, duurzame pacht als geschetst, mits met hulp van extra ondersteuning (subsidies of bijdrage van de drinkwaterbedrijven). Maar hoe nemen wij de andere 60% oppervlakte van agrarisch Nederland mee? Dat zijn de grote spelers die afhankelijk zijn van de (wereld)markt. Hoe kunnen boeren een gezonde boterham verdienen én tegelijk verduurzamen? Veel 'gangbare' ondernemers zijn ook duurzaam bezig. Maar voor hen is het moeilijk om aan keurmerk te komen. Is daar een oplossing voor?

Reactie Andrea, provincie Noord-Brabant

Als je vooruitkijkt naar de landbouw over een periode van 5 tot 10 jaar, dan zie je de transitie naar meer kringlooplandbouw. Bedrijven die zelf de handschoen oppakken en de nek boven het maaiveld uitsteken, willen we ook helpen. We bewegen met duurzame gronduitgifte mee in de transitie.

Reactie Hans, Staatsbosbeheer

Het is niet van de laatste 3 jaar dat de boeren het moeilijk hebben. Mijn vader klaagde er in 1965 ook al over dat het schandalig was dat een bouwvakker met minder uren werk en minder kapitaal toch meer verdiende dan de boer. Tussendoor hebben we betere en mindere tijden gehad, maar je moet met je tijd mee aan. Diegene die dit niet gedaan heeft is er niet meer en diegene die heeft meebewogen is er nog wel.

Meebewegen is op het ene moment meegaan in de groei als dat op dat moment gevraagd wordt, maar op een ander moment is dat is meegaan in de verduurzaming en het zoeken naar alternatieve afzetmarkten. Maar ook kansen zoeken in subsidiestromen. Een goede ondernemer is iemand die goed om zich heen kijkt en flexibel inspeelt op wat de markt en omgeving van hem/haar vraagt. Niet anderen vragen om jouw problemen op te lossen maar de oplossing zelf zoeken.

Opmerkingen en tips gemaakt door de deelnemers in de chat

- Interessant om te zien dat er in provincie Gelderland een meerjarig programma bodem is, maar de gronduitgifte voornamelijk 1-jarig is. En dat de wens wel meerjarige pacht is maar dat daarin beperkt voorwaarden voor grondgebruik kunnen worden vastgelegd/worden goedgekeurd.
- Agrarische bedrijven hebben behoefte aan langjarige afspraken en dit duurzamere beleid zou verankerd moeten worden.
- Als het gaat om duurzame pacht, is het vooral belangrijk om afspraken te maken over landbouwgrond, niet direct voor percelen natuurgrond met een agrarische natuurbeheer doelstelling. Je kunt wel kijken of terreinbeherende organisaties die grote verpachters zijn

van grond ook in hun relaties met hun pachtuitgifte juist duurzame ondernemers verder kunnen helpen. Dat is wat SBB probeert te doen.

- De prijsdruk voor reguliere landbouwgrond is medebepalend voor het gebruik. Het kunnen verwerken van (overschotten) mest is een belangrijke drijfveer voor hoge pachtvergoedingen.
- We moeten niet spreken over 'minder' pachtopbrengst door natuurinclusief uitgeven, want het gaat juist meer naar normale redelijke pachtprizen.
- Leuke tip voor heggen: Jaap Dirkmaat vertelt enthousiast over nut en noodzaak van vlechtheggen: https://www.facebook.com/watch/?v=240152224722109&extid=WA-UNK-UNK-UNK-AN_GK0T-GK1C&ref=sharing